

AMNESTY

Viorica-Mihaela FRÎNTU

Lecturer PhD

Faculty of Educational Sciences, Law and Public Administration,
„Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

ABSTRACT: AMNESTY IS AN ACT OF CLEMENCY, WITH EXCEPTIONAL CHARACTER, WHICH CAN BE ADOPTED BY THE PARLIAMENT THROUGH AN ORGANIC LAW, THROUGH WHICH IT IS RELIEVED THE CRIMINAL LIABILITY OR THE CONSEQUENCES OF CONVICTION [EXECUTION OF THE MAIN SUBSIDIARY (WITH THE EXCEPTION OF MILITARY DEGRADATION WHICH IS CONSIDERED SERVED SINCE THE MOMENT THE DECISION REMAINS FINAL) OR ACCESSORY PUNISHMENT] FOR CRIMES COMMITTED (ACTION CONSUMED OR ACTION EXHAUSTED) UNTIL ITS ENTERING INTO FORCE OR UP TO ANOTHER DATE FORESEEN BY LAW. ¹

KEYWORDS: CRIMINAL CODE, CAUSES THAT REMOVE CRIMINAL LIABILITY, AMNESTY, ANTECONDAMNATORY AMNESTY, POSTCONDAMNATORY AMNESTY

1. Cauze care înlătură răspunderea penală. Cauze care înlătură sau modifică executarea pedepselor. Cauze care înlătură consecințele condamnării.

- sunt împrejurări cu caracter general prevăzute de lege ce pot interveni în legătură cu aplicarea ori executarea sancțiunilor penale și care au drept urmare *înlăturarea răspunderii penale* (amnistia antecondamnatorie, prescripția răspunderii penale, lipsa plângerii prealabile, împăcarea) *ori înlăturarea sau modificarea executării pedepselor* (amnistia postcondamnatorie, grațierea, prescripția executării pedepsei) *sau înlăturarea consecințelor condamnării* (reabilitarea de drept sau judecătorească).²

Cauzele care înlătură răspunderea penală nu privesc caracterul penal al faptei, care va rămâne infracțiune; de asemenea, acestea nu se confundă cu cauzele care înlătură pedeapsa (cauze generale sau speciale de nepedepsire), ce presupun existența unei infracțiuni și a răspunderii penale pentru aceasta. În situația în care o cauză care înlătură răspunderea penală se constată în cursul urmăririi penale, procurorul dispune clasarea, iar dacă aceasta se constată în cursul judecății, instanța dispune încetarea procesului penal. În caz de amnistie antecondamnatorie, prescripție a răspunderii penale ori de retragere a plângerii prealabile, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal (art. 18 Cod procedură penală).³

¹ M. Udriou, *Drept penal. Partea generală*, C.H. Beck Publishing House, Bucharest, 2014, p. 366.

² Ibidem.

³ Ibidem.

2. Amnistia

2.1 Noțiune

Amnistia este un act de clemență, cu caracter excepțional, ce poate fi adoptat de Parlament printr-o lege organică, prin care este înlăturată răspunderea penală sau consecințele condamnării [executarea pedepsei principale, complementare (cu excepția degradării militare care se consideră executată din momentul rămânerii definitive a hotărârii) sau accesorii] pentru infracțiuni săvârșite (fapt consumat sau fapt epuizat) până la data intrării sale în vigoare sau până la o altă dată prevăzută în lege; având în vedere că ordonanțele de urgență ale Guvernului pot fi emise în domeniul legilor organice, nu este exclusă din punct de vedere teoretic posibilitatea dispunerii amnistiei și printr-o ordonanță de urgență.¹

Legea de amnistie nu instituie o cauză care înlătură caracterul penal al faptei, care rămâne în continuare infracțiune și nici nu echivalează cu un act de dezincriminare.²

Legea de amnistie are caracter retroactiv, aplicându-se cu privire la infracțiunile prevăzute în actul de clemență săvârșite până la data intrării în vigoare a legii sau până la data prevăzută în această lege³; având în vedere că legea intră în vigoare în termen de 3 zile de la data publicării în Monitorul Oficial, este important ca legiuitorul să prevadă în cuprinsul legii data până la care infracțiunile comise vor fi amnistiate (raportare la data comiterii infracțiunii, nu la cea a judecării definitive a cauzei), altfel, în perioada de trei zile de *vocatio legis* ar putea fi comise infracțiuni pentru care răspunderea penală ar fi înlăturată.⁴

Datorită caracterului retroactiv al legilor de amnistiere rezultă un specific al acestora, ele neputând fi modificate sau abrogate.⁵

Infracțiunile săvârșite în ziua intrării în vigoare a legii de amnistie nu beneficiază de actul de clemență.⁶

Facem precizarea că în cazul infracțiunilor continue, continuate sau de obicei, momentul epuizării acestora trebuie să fie anterior intrării în vigoare a legii de amnistie sau datei prevăzute în această lege, în timp ce, în cazul infracțiunii progresive, este necesar ca momentul comiterii activității infracționale să fie anterior acestor date. De asemenea, în cazul existenței unui concurs de infracțiuni, incidența legii de amnistie se va aprecia în funcție de fiecare infracțiune comisă, iar nu prin raportare la pedeapsa rezultantă. În ipoteza în care din cele două infracțiuni concurente una este amnistiată, persoana condamnată va executa numai pedeapsa pentru infracțiunea neamnistiată, nefiind incidente regulile de aplicare a pedepsei în caz de concurs de infracțiuni prevăzute de art. 39 Cod penal și, implicit, aplicarea unui spor.⁷

Amnistia are, în principiu, un caracter real (*in rem*), profitând tuturor participanților la săvârșirea infracțiunii amnistiate; în cazul participației penale se va avea în vedere momentul

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ De exemplu, prin Decretul-lege nr. 3/1990 s-au prevăzut următoarele: „Art. 1. Se amnistiază infracțiunile politice prevăzute în Codul penal și în legile speciale săvârșite după data de 30 decembrie 1947. (...) Art. 2. Se amnistiază infracțiunile pentru care Codul penal sau legile speciale prevăd o pedeapsă privativă de libertate până la 3 ani inclusiv sau amendă. (...) Art. 11. Dispozițiile prezentului decret-lege se aplică numai faptelor comise până la data de 22 decembrie 1989 inclusiv”. A se vedea M. Udroui, *Drept penal. Partea generală*, Ediția a 5-a, revizuită și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2018, p. 662.

⁴ M. Udroui, *op. cit.*, 2018, p. 662.

⁵ A se vedea V. Pașca, *Drept penal. Partea generală*, Ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 399.

⁶ A se vedea V. Teodorescu, Comentarii (Cauzele care înlătură răspunderea penală), în G. Antoniu, T. Toader (coordonatori), Al. Boroș, V. Brutaru, B.N. Bulai, C. Bulai, Șt. Daneș, C. Duvac, M.-K. Guiu, I. Ifrim, C. Mitrache, Cr. Mitrache, I. Molnar, I. Ristea, C. Sima, V. Teodorescu, I. Vasii, A. Vlășceanu, *Explicațiile noului Cod penal*, Vol. II (Articolele 53-187), Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 448.

⁷ M. Udroui, *op. cit.*, 2018, p. 663.

consumării sau epuizării infracțiunii, iar nu cel al efectuării actelor de către participanți; este posibil totuși ca legea de amnistie să cuprindă anumite cerințe suplimentare care să condiționeze acordarea amnistiei de îndeplinirea unor exigențe de către infractor (de pildă, să nu fie recidivist sau să nu fi comis o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 7 ani), caz în care amnistia produce efecte *in personam*.¹

Amnistia produce efecte obligatorii; suspectul sau inculpatul poate cere continuarea urmăririi penale sau a judecății pentru a-și dovedi nevinovăția.²

2.2. Felurile amnistiei

În doctrină se face distincție între mai multe feluri de amnistie, pornindu-se de la diverse criterii³:

a) În raport cu aria sa de incidență, amnistia poate fi *generală*, atunci când este acordată pentru orice infracțiune, indiferent de natura, gravitatea sau sediul legislativ al infracțiunilor, și *specială*, care se acordă numai pentru anumite infracțiuni.

b) În funcție de condițiile în care se acordă, amnistia poate fi *necondiționată* (pură și simplă) atunci când acordarea ei nu depinde de îndeplinirea vreunei condiții, și *condiționată*, atunci când acordarea ei este subordonată îndeplinirii anumitor condiții (de exemplu: se cere ca prejudiciul să nu depășească un anumit quantum, ca făptuitorul să nu fie recidivist etc.).

c) În funcție de momentul în care intervine, amnistia poate fi *antecondamnatorie* (*proprie*), atunci când intervine înainte de pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive de condamnare, și amnistie *postcondamnatorie* (*improprie*), atunci când intervine după pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive de condamnare.⁴

2.3. Efectele amnistiei

2.3.1. Efectele amnistiei antecondamnatorii

Amnistia antecondamnatorie produce următoarele efecte⁵:

a) înlăturarea răspunderii penale pentru infracțiunea săvârșită; în lipsa unei prevederi exprese în lege, amnistia nu înlătură răspunderea penală a tăinuitorului bunului provenit din infracțiunea amnistiată, a persoanei care săvârșește infracțiunea de spălare de bani cu privire la bunuri provenind din comiterea unei infracțiuni amnistiate, a favorizatorului infractorului a cărui faptă a fost amnistiată;

¹ De pildă, potrivit art. 4 din Decretul-lege nr. 3/1990, de prevederile art. 2 și 3 nu beneficiază recidiviștii, cei care au săvârșit infracțiuni de omor, tâlhărie, vătămare corporală gravă, viol, distrugere calificată, luare de mită, arestare nelegală și cercetare abuzivă, supunere la rele tratamente, represiune nedreaptă, evadare, precum și orice infracțiuni sancționate de lege cu pedeapsa închisorii de 10 ani sau mai mare. Tot astfel, art. 1 din Decretul nr. 147/1977 prevedea că „Se amnistiază infracțiunile prevăzute de Codul penal și legile speciale, săvârșite de minori, precum și de tineri în vârstă de 18-21 ani. De prevederile alineatului precedent beneficiază și cei aflați în executarea măsurii educative a internării în centre de reeducare”. Deopotrivă, art. 3 din Decretul nr. 110/1974 prevedea că: „nu beneficiază de prevederile art. 1 recidiviștii, cei care nu au început executarea pedepsei, deoarece s-au sustras de la aceasta, precum și cei care au săvârșit mai multe infracțiuni intenționate sau neintenționate, prin care s-a produs o pagubă avutului obștesc, dacă totalul pagubei este de până la 30.000 lei inclusiv, iar paguba produsă prin infracțiunile intenționate este mai mare de 5.000 lei”. A se vedea M. Udriou, *op. cit.*, 2018, p. 663.

² M. Udriou, *op. cit.*, 2018, p. 664.

³ Al. Boroi, *Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal*, Editura C.H. Beck, București, 2010, p. 346 apud Gh. Ivan, M.-C. Ivan, *Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal*, Ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2017, p. 196.

⁴ M. Udriou, *op. cit.*, 2018, p. 664.

⁵ Idem, p. 664-665.

b) acțiunea penală nu mai poate fi pusă în mișcare sau exercitată. În această situație, procurorul va dispune clasarea, iar instanța, încetarea procesului penal. Prin urmare, instanța nu va putea dispune, în cazul intervenției amnistiei antecondamnatorii, o soluție de condamnare la pedeapsa amenzii sau închisorii, amânare a aplicării pedepsei, renunțare la aplicarea pedepsei și nici aplica măsuri educative (privative sau neprivative de libertate). Suspectul sau inculpatul poate cere continuarea urmăririi penale sau a judecării pentru a-și dovedi nevinovăția.¹ Intervenția amnistiei face ca instanța să lase nesoluționată acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal.²

Amnistia antecondamnatorie produce efecte și în cazul în care suspectul sau inculpatul este un minor care răspunde penal.³

2.3.2. Efectele amnistiei postcondamnatorii

Amnistia postcondamnatorie produce următoarele efecte:⁴

a) efectele se produc numai pentru viitor; acestea nu sunt similare cu cele produse de prescripția executării pedepsei sau de reabilitare;

b) înlătură executarea (sau începerea executării) pedepsei principale, accesorii sau complementare, care nu au fost executate;

c) înlătură executarea măsurilor educative privative sau neprivative de libertate care nu au fost executate;

Spre deosebire de Codul penal din 1969, amnistia (și în forma postcondamnatorie) produce efecte asupra măsurilor educative, prin înlăturarea executării acestor sancțiuni luate în cazul infractorilor minori, ceea ce în trecut se realiza doar prin derogare de la dispozițiile art. 119.⁵

d) condamnarea la pedeapsa închisorii mai mare de 1 an aplicată unui infractor major pentru săvârșirea unei infracțiuni intenționate sau praeterintenționate nu constituie prim termen al recidivei;

e) condamnarea anterioară nu constituie impediment la dispunerea renunțării la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei ce se aplică pentru săvârșirea unei noi infracțiuni;

f) înlătură posibilitatea revocării grațierii condiționate a pedepsei;

g) înlătură posibilitatea revocării liberării condiționate dacă infracțiunea pentru care s-a pronunțat condamnarea la pedeapsa din care infractorul a fost liberat condiționat a fost amnistiată;

h) nu înlătură posibilitatea solicitării constatării intervenției reabilitării de drept sau de a se dispune reabilitarea judecătorească, amnistia postcondamnatorie producând efecte mai restrânse decât reabilitarea;

¹ Potrivit art. 18 Cod procedură penală, în caz de amnistie, de prescripție, de retragere a plângerii prealabile, de existență a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate ori în cazul renunțării la urmărirea penală, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal.

² M. Udroui, *op. cit.*, 2018, p. 665.

³ Ibidem.

⁴ Idem, p. 665-666.

⁵ M.-I. Michinici, M. Dunea, Comentariu (Cauzele care înlătură răspunderea penală), în T. Toader, M.-I. Michinici, R. Răducanu, A. Crișu-Ciocintă, S. Rădulețu, M. Dunea, *Noul Cod penal. Comentarii pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2014, p. 254.

i) persoanele fizice înscrise în cazierul judiciar sau cu privire la care s-au făcut notări provizorii se scot din evidență dacă a intervenit amnistia, potrivit art. 15 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 290/2004 privind cazierul judiciar.¹

Invocarea amnistiei postcondamnatorii se poate face de persoana condamnată pe calea contestației la executare.²

2.3.3. Limitele efectelor amnistiei

Amnistia nu produce efecte asupra³:

a) pedepsei amenzii executate; astfel, amenda încasată anterior amnistiei nu se restituie; amnistia nu produce o *restitutio in integrum* în materia amenzii executate integral sau parțial; condamnatul nu are dreptul la despăgubiri pentru partea deja executată din pedeapsă până la momentul intervenției legii de amnistie postcondamnatorie;

b) măsurilor de siguranță, cu excepția a confiscării extinse, întrucât pentru aplicarea acesteia este necesară existența unei hotărâri de condamnare; această limită este justificată de faptul că, conform art. 107 alin. (1) Cod penal, măsurile de siguranță au ca scop înlăturarea unei stări de pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală, nejustificate; astfel în cursul urmăririi penale procurorul va dispune clasarea ca urmare a intervenției amnistiei, dar va sesiza judecătorul de cameră preliminară pentru dispunerea confiscării speciale; în cursul judecății instanța va dispune încetarea procesului penal, dar va putea aplica o măsură de siguranță (cu excepția confiscării extinse pentru care este necesară pronunțarea unei soluții de condamnare);

c) drepturilor persoanei vătămate/civile [de exemplu, despăgubirile civile, cheltuielile judiciare efectuate de persoana vătămată sau de partea civilă (de pildă, cele efectuate cu deplasarea la sediul instanței sau al parchetului, ori cu angajarea unui apărător ales), chiar dacă acțiunea civilă este lăsată nesoluționată];

d) acțiunii civile exercitate în cadrul procesului penal, instanța sesizată cu judecarea cauzei trebuind să dispună lăsarea nesoluționată a acțiunii civile; în acest caz, persoana prejudiciată va putea solicita repararea daunelor provocate prin infracțiune în fața instanței civile;

e) posibilității decăderii din drepturile părintești potrivit legii civile sau a cazurilor care atrag nedemnitățile succesorală.

BIBLIOGRAFIE

- Antoniu George, Toader Tudorel (coordonatori), Boro Alexandru, Brutaru Versavia, Bulai Bogdan Nicolae, Bulai Costică, Daneș Ștefan, Duvac Constantin, Guiu Mioara-Ketty, Ifrim Ion, Mitrache Constantin, Mitrache Cristian, Molnar Ioan, Ristea Ion, Sima Constantin, Teodorescu Vasile, Vasiu Ioana, Vlășceanu Adina, *Explicațiile noului Cod penal*, Vol. II (articolele 53-187), Editura Universul Juridic, București, 2015;
- Ivan Gheorghe, Ivan Mari-Claudia, *Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal*, Ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2017;
- Pașca Viorel, *Drept penal. Partea generală*, Ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2015;

¹ Publicată în Monitorul Oficial nr. 586 din 30 iunie 2004, republicată în Monitorul Oficial nr. 777 din 13 noiembrie 2009, cu modificările și completările ulterioare.

² M. Udroui, *op. cit.*, 2018, p. 666.

³ Ibidem.

- Toader Tudorel, Michinici Maria-Ioana, Răducanu Ruxandra, Crișu-Ciocîntă Anda, Rădulețu Sebastian, Dunea Mihai, *Noul Cod penal. Comentarii pe articole*, Editura Hamangiu, București, 2014;
- Udroiș Mihail, *Drept penal. Partea generală*, Editura C.H. Beck, București, 2014;
- Udroiș Mihail, *Drept penal. Partea generală*, Ediția a 5-a, revizuită și adăugită, Editura C.H. Beck, București, 2018.